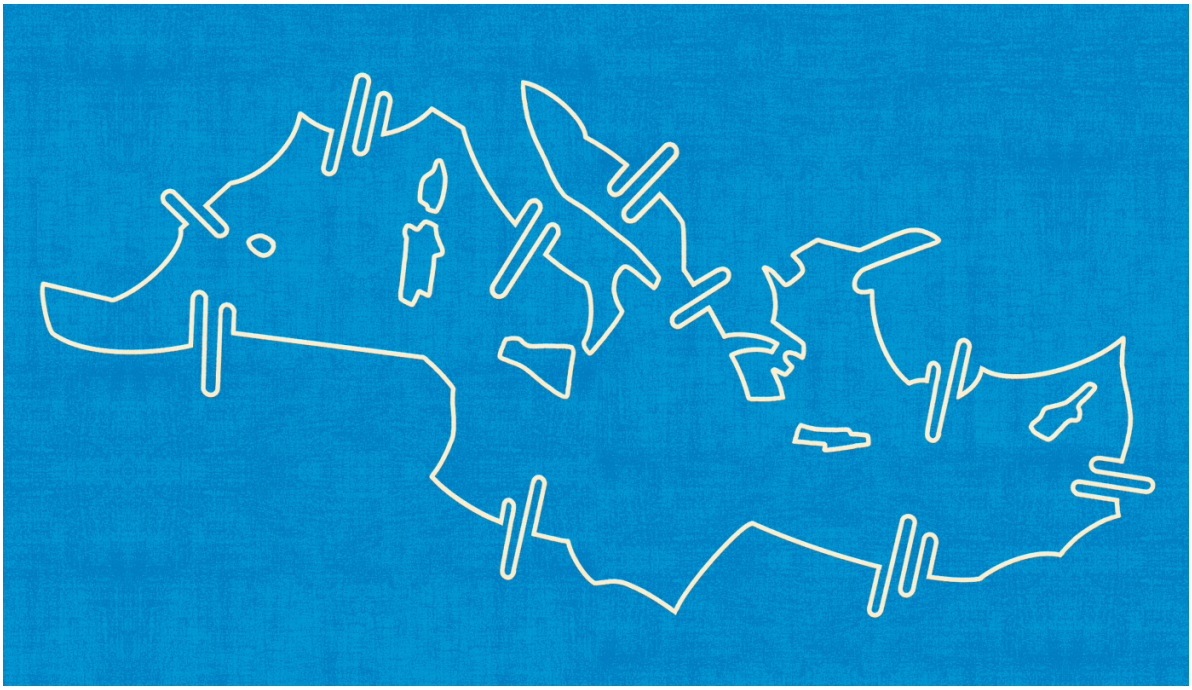
FRONTERES, MIGRACIONS, ASIL I REFUGI

Activismes migratoris a la Mediterrània oriental

Tom Western

Il·lustració de Carole Hénaff

Per totes bandes s'està transmetent la idea. Quan despertes una observació, una certesa, una esperança, ja estan lluitant en algun lloc, arreu, en una altra forma.
Édouard Glissant [1]

«Creieu-me, això és de part de cada sirià i siriana que és a Grècia, prometem protegir Grècia de qualsevol preocupació i fer costat a qualsevol persona o ciutadà grec». Un centenar de criatures aplaudeixen sorollosament. Som a un escola d'un barri a prop del port del Pireu, una escola amb una història de diversitat i d'acollida, però en una zona on fa ben poc el partit polític neofeixista Alba Daurada va obtenir una victòria. La nostra organització —el Syrian and Greek Youth Forum (SGYF)— va rebre una invitació del ministre d'Educació grec per fer-hi una xerrada i un concert, i els dos cofundadors, ambdós originaris de Damasc, són en un escenari muntat al gimnàs, adreçant-se als alumnes i als seus professors a través d'una megafonia que fa rebotar les seves veus per tota la sala com si fos una banyera.

L'acte és un dels molts que es fan a Atenes i als seus voltants a què el nostre equip ha estat convidat a parlar i participar, la culminació d'un parell d'anys passats en la lent i constant

feina de la inclusió social i política. Ens sentim tractats com ciutadans i ciutadanes, com atenesos i ateneses. No en termes d'estatus legal i drets de vot; almenys, no ara per ara. Però com una confirmació de la lluita de l'equip pels drets, un reconeixement de les contribucions fetes a la ciutat, una dissolució de fronteres entre refugiats i persones que acullen. Això, alhora, s'adapta a geografies activistes ampliades. Els meus companys i companyes porten una dècada en l'activisme: primer en la revolució siriana i després en la lluita pels drets dels refugiats a Grècia. Per la llibertat, en ambdós casos. I això té trets en comú evidents amb els moviments socials i les lluites polítiques a Grècia i amb solidaritats de tot arreu.

Per totes bandes s'està transmetent la idea. Aquest article esbossa una teoria dels activismes migratoris. Pren com a punt de partida la cita d'Édouard Glissant sobre la lluita compartida que l'encapçala. Glissant va escriure sobre cercles i circulacions i va construir un llenguatge que sondeja els ritmes i les relacions de lluita. Tot i que es va centrar més en geografies del Carib que de l'Egeu, va descriure la Mediterrània com «un mar de concentració» [2], un espai que aplega i reflecteix idees. Basant-se en el pensament de Glissant, aquest escrit percep el mar no només com un espai de circulació, sinó també com un espai de mobilització, atès que els moviments polítics ressonen i viatgen i la gent crea espais transnacionals de resistència. Al voltant del Mediterrani hi ha un bucle de retroalimentació. Aquests activismes migratoris generen espais de lluita compartida. I aquests trets en comú estan arrelats en els ritmes del carrer, la ciutat i la vida diària.

> Hem estat desenvolupant mètodes d'activisme creatiu: fent servir la cultura com una eina de participació política

Aquesta idea també sorgeix de la meva feina amb l'SGYF i de les lliçons d'activisme que he après dels meus companys i companyes. Em van convidar a afegir-me a l'equip a principis del 2019, després d'haver treballat a Atenes durant un parell d'anys, creant amistats, integrant-me dins cercles socials i xarxes de solidaritat. Des d'aleshores hem estat desenvolupant mètodes d'activisme creatiu: fent servir la cultura com una eina de participació política, una manera de trobar connexions i històries compartides, de pertànyer i d'esdevenir la ciutat. Aquestes pràctiques creatives de ciutadania refan les lògiques del paisatge urbà mitjançant l'elaboració d'espais comuns. El moviment transfronterer és un moviment social i un moviment polític.

Els activismes migratoris, per tant, treballen per alterar representacions de la migració que se centren en trajectòries linears i privilegien l'espai europeu. Serveixen per descentrar els binaris refugiat i persona que acull i fan aflorar relats que normalment queden ofegats pels pànics de frontera i el reportatge de la crisi. Començo desenvolupant idees d'activismes migratoris a través d'històries col·lectives i geografies relacionals. Tot seguit abordo diferents tipus de treball de ciutadania a nivell de carrer que posa en relació aquests moviments i que estan més desenvolupats que els programes dirigits per l'Estat per «integrar» les persones. Acabo amb alguns pensaments sobre lluites compartides.

Activismes migratoris

I si penséssim en termes de trajectòries més que de territoris? Homi Bhabha descriu una «nova consciència geogràfica», construïda a partir de «circuits multicèntrics» i «itineraris excèntrics». [3] Els historiadors també han dibuixat la Mediterrània a través dels seus vincles entre persones i llocs. On «els viatges i la migració, les rutes comercials, la distribució del treball i del capital, la conquesta militar i l'intercanvi cultural han fet de la Mediterrània un espai geogràfic únic i alhora múltiple». [4] On els mariners medievals anaven a banda i banda de les seves aigües sense dificultat. [5] On apareixen identitats mediterrànies que immediatament es connecten i s'estableixen a llocs concrets. [6]

Aquestes geografies relacionals ens ajuden a comprendre esdeveniments i moviments de la darrera dècada. Massa sovint, els estudis acadèmics de les migracions mediterrànies se centren en el viatge, la travessia, sense preocupar-se gaire pel que va passar abans i el que passa després. I gairebé sempre, aquests estudis segueixen fletxes dibuixades en mapes que apunten del sud al nord, reproduint lògiques de «crisi de refugiats». Millor, en canvi, treballar amb el que Diana Sorensen anomena «vectors de moviment alternatius», trajectòries que contenen «trànsit, transmissió i intercanvi, sovint traient a la llum converses que han passat desapercebudes». [7] Aquestes direccionalitats, prossegueix Sorensen, «no estan regulades per les vies convencionalment establertes de l'hegemonia», sinó a través de «circular seguint rutes marítimes o establint-se a les fronteres». [8] Idees, cultures, persones i coses es mouen en més d'una direcció, i el que cal és «distingir vincles, molts dels quals poden ser inesperats». [9]

En el cas dels moviments migratoris, això esdevé una qüestió sobre com es mouen els moviments, com els activismes viatgen, circulen, migren; com les lluites de ciutadania es traslladen d'un lloc a un altre; com les resistències ressonen arreu de trajectòries que han esclatat. El que altres escriptors han anomenat «resistència migrant» i «protesta immigrant» [10] no és quelcom que comenci i acabi a Europa. Maurice Stierl descriu la «solidaritat transfronterera» com quelcom «fugaç i momentani» [11] i afirma que les persones «comencen a qüestionar la seva marginalització i exclusió» un cop han entrat a Europa i estan subjectes a la governança de les fronteres de la UE i a la violència. [12] Però centrar-se en aquesta mena d'activisme significa prestar menys atenció a les lluites i la resistència de les persones abans d'arribar al continent europeu i als bucles de retroalimentació que connecten aquests moviments.

> Esdevé una qüestió sobre com es mouen els moviments, com els activismes viatgen, circulen, migren; com les lluites de ciutadania es traslladen d'un lloc a un altre

En canvi, els activismes migratoris existeixen arreu de geografies ampliades i descentrades. Connecten històries desconnectades i qüestionen els eurocentrismes. [13] Heus ací alguns

exemples. Sara Salem ressegueix brillantment la importància del pensament marxista i la pràctica de la política del Pròxim Orient al llarg del segle XX, escrivint sobre com l'obra de Gramsci i Fanon van atiar la lluita revolucionària a Egipte. [14] Malu Halasa i Assaad Alachi detallen la influència del moviment serbi Otpor! en la revolució siriana, deplegant-se a través d'una sèrie de tallers de desobediència civil que enllacen Sèrbia amb Suècia passant per Síria. [15] Converses recents entre activistes sirians i palestins amb persones implicades en el moviment Black Lives Matter als Estats Units dibuixen trets en comú, solidaritats i estratègies compartides. [16]

En paraules del meu company de l'SGYF Kareem al Kabbani, que m'ha ensenyat molt sobre el moviment de moviments i com els nostres activismes a Atenes estan connectats amb altres arreu del món: «Pots sentir aquestes veus per tot arreu —a Amèrica, al Regne Unit— i aquesta veu va començar a trencar estàtues i també a fixar-se més en la història. El so omnipresent viatja de lloc en lloc». [17] El que sorgeix a través d'aquests activismes migratoris és un conjunt de trets en comú, molt sovint arrelats en actes de ciutadania. Tal com diu Hassan Abbas, la revolució siriana va ser «un acte excepcional de ciutadania […] els primers passos en el procés de reclamar els lligams de ciutadania». [18] En diferents contextos, però de formes relacionades, aquestes pràctiques de ciutadania s'estan fent realitat ara als carrers d'Atenes.

El treball de ciutadania

La ciutadania activa constitueix el principi organitzatiu del nostre equip. «Mirem la ciutat i preguntem el que podem fer com a ciutadans i ciutadanes». [19] A un nivell, això significa construir una plataforma que s'insereixi en la societat grega i la presa de decisions polítiques, treballant en solidaritat i col·laboració amb altres organitzacions i comunitats d'Atenes. A un altre nivell, es tracta de desfer i refer els sentits de ciutadania. Fonamentalment, es tracta de desvincular idees de ciutadania d'identitats nacionals, del propi estat nació.

Em diuen que no cal oblidar les identitats. Es pot ser fàcilment sirià i grec alhora; és possible empoderar múltiples comunitats al mateix temps. Bona part d'aquest pensament es basa en la història, en els vincles entre Grècia i Síria que daten de fa segles. La diversitat és el que manté unit un lloc. Els meus companys i companyes parlen d'aquesta manera de Damasc. Qualsevol que vagi a Damasc es converteix en Damasc, i la diversitat esdevé la identitat del lloc. Apliquem la mateixa lògica a Atenes, i com a conseqüència tots i totes som atenesos.

Així doncs tot i que la nostra feina s'ha centrat a refer l'experiència siriana i grega, cerca descartar el «punt de vista ètnic» del nacionalisme metodològic, el que veu els migrants com diferenciats culturalment i socialment de les «societats nacionals» i assumeix que la gent només pot tenir un únic país i una única identitat. [20] Més que això, cerca distorsionar idees que vinculin lloc amb ètnia i viceversa. El punt de vista ètnic es dissol, es refà amb trets en comú no només entre Síria i Grècia, sinó al llarg de geografies més extenses d'activisme creatiu. L'equip duu a terme activitats d'arts tradicionals i cultura

popular i les ensenya a altres; cuina i distribueix menjar gratuït a centres socials arreu de la ciutat; organitza tallers sobre ocupació i drets laborals. «Sirià» esdevé un vector d'inclusió: subvertint la lògica de qui acull i qui és acollit, un espai on tothom és benvingut.

I així es connecta amb idees de pensament de frontera. Penseu, per exemple, en la feina d'Andrea Dyrness i Enrique Sepúlveda III amb joves de procedència llatinoamericana als Estats Units i a Espanya, que desenvolupen aquesta idea per clarificar «pràctiques de pertinença i estratègies activistes que rebutgen les categories d'identitat nacional tant a països d'origen com d'acollida». [21] Es duen a terme, es recorden i refan formes col·lectives i col·lectivistes d'organització en nous contextos migratoris. Aquests activismes transnacionals i migratoris estan plens de creativitat. Però les teories de ciutadania a nivell de carrer que generen les persones que creuen fronteres sovint són invisibles als ulls dels agents de l'Estat responsables d'«integrar-los». [22]

> El treball de ciutadania al carrer està molt més avançat que per part de l'Estat: les persones creen un espai d'autoorganització, pensament de frontera i pràctica activista

El mateix succeeix a Atenes. El treball de ciutadania a nivell de carrer està molt més avançat que els programes d'integració gestionats per l'Estat. Les persones creen, en canvi, un espai d'autoorganització, pensament de frontera i pràctica activista; un taller de posicions dels subjectes que val la pena habitar; una via per escapar de les trampes de representació del treball de l'Estat (i de l'erudició) que fa que les persones siguin només refugiats i que només parlin com a víctimes, que es posicionin com un problema que cal solucionar o que es tornin «útils» a través de limitades oportunitats professionals. [23] Tals espais obren noves formes d'identitat i pertinença que ja no s'ajusten a l'estat nació. Tal com diu Kareem Al Kabbani, «no vull tornar [a Síria] com a sirià o com a grec, o com a cap nacionalitat. Soc un ciutadà actiu, i realment convido qualsevol persona que creu en aquest mètode a venir i a viure aquesta experiència». [24]

Per tant, els activismes migratoris generen ciutadanies transnacionals. La cultura i el coneixement existeixen en circulació. Les ciutats i les ciutadanies no són fixes o acabades, sinó que s'elaboren, s'afirmen i s'expressen constantment a nivell de carrer. Els relats de desplaçament s'acumulen i desconcerten la ciutat, la ciutat que durant molt temps ha estat un lloc d'identitats discutides, que al seu torn generen creativitats constants. La inclusió no és només un carrer de doble sentit sinó un sistema sencer de metro de reciprocitats, aplegant ciutadanies improbables i materialitzant-se en panorames inesperats, redibuixant mapes de l'espai urbà.

Lluites compartides

Tanco amb una crida a amplificar aquesta feina de ciutadania, i a fer-ho reconeixent com

són part de lluites compartides. En això segueixo Ayşe Çağlar i Nina Glick Schiller, que afirmen que els desplaçats són precaris urbans, que s'uneixen a lluites urbanes de més abast per reclamar recursos dins de processos d'emplaçament i reivindicacions de ciutadania social. [25] I el que Asef Bayat anomena «política de carrer», en què el carrer és on la gent «forja identitats, amplia solidaritats i estén la seva protesta més enllà dels seus cercles immediats a les persones desconegudes, forasteres». [26] El que Bayat anomena el «carrer àrab» troba el seu ressò a les places d'Atenes, atès que els activismes i les protestes es basen cada vegada més en coses que es comparteixen i es posseeixen en comú.

Cal repetir-ho, bona part d'això surt de la història. Els records de resistència anticolonial tenen la capacitat de transmetre i unir, a través de passats otomans, però també a través de la colonització europea i de colonialitats en curs que s'estenen i abasten les dues ribes del Mediterrani. L'equip de l'SGYF duu a terme arada —l'art d'actuació artística tradicional de Damasc, que ressona amb missatges de revolta contra imperis— a Atenes, omplint espais públics amb ressons anticolonials. Un cop més, les pràctiques i estratègies d'activisme en un lloc estan influenciades per cultures de resistència i d'acció col·lectiva d'un altre. [27]

Així doncs mentre Grècia és un país doblegat per paquets d'austeritat imposats i règims de frontera de la UE [28], té també la sort —em diuen els meus companys i companyes— de tenir tanta gent que arriba i que s'hi queda, tantes idees i tanta energia. Tot plegat es troba a faltar en els relats de migració que només se centren en els paisatges de la mort al Mediterrani i de crisi a les fronteres. I tot plegat corre el risc de ser eliminat de l'arxiu de la ciutat i de la nació, com ha succeït amb altres tipus de ciutadanies considerades «perilloses» per a la polis i l'Estat grec. [29] Vam crear un Arxiu Sonor de Ciutadanes i Ciutadans Actius per aquests motius, per documentar la nostra feina de ciutadania, però també per reorientar la idea d'un arxiu allunyat de la nació i dirigit cap a allò relacional, migratori, activista, comunitari. Potser aquest recurs podria ser útil a nivell més general. Potser podria ajudar a reconèixer que els responsables de decisions polítiques podrien aprendre molt de les persones que refan les ciutadanies des de la base cap amunt.

REFERÈNCIES

1 — Édouard Glissant, *Poetics of Relation*, trans. Betsy Wing (Ann Arbor, MI: University of Michigan Press, 1997), p.45.
2 — Édouard Glissant, *Poetics of Relation*, trans. Betsy Wing (Ann Arbor, MI: University of Michigan Press, 1997), p.33.
3 — Homi Bhabha, 'Introduction: On Disciplines and Destinations', in *Territories and Trajectories: Cultures in Circulation*, ed. Diana Sorensen (Durham, NC: Duke University Press, 2018), p.1.
4 — miriam cooke, Erdağ Göknar, and Grant Parker, *Mediterranean Passages: Readings from Dido to Derrida* (Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press, 2008), p.1.
5 — Ibid, p.4
6 — Tom Western, 'Παγκόσμια Ηχώ | Echos-Monde | The World is Echo', in *The City Talks Back*, ed. Theatrum Mundi and Onassis Foundation (2020 – https://backtalks.city/project/tom-western-πασγκόσμια-ηχώ/)

7 — Diana Sorensen, 'Alternative Geographic Mappings for the Twenty-First Century', in *Territories and Trajectories: Cultures in Circulation*, ed. Sorensen (Durham, NC: Duke University Press, 2018), p.19.
8 — Ibid, p.19.
9 — Ibid, p.19.
10 — Maurice Stierl, *Migrant Resistance in Contemporary Europe* (New York: Routledge, 2019); Imogen Tyler and Katarzyna Marciniak, 'Immigrant Protest: An Introduction', *Citizenship Studies*, 17: 2 (2013), 143-56.
11 — Maurice Stierl, *Migrant Resistance in Contemporary Europe* (New York: Routledge, 2019), p.95.
12 — Ibid, p.10.
13 — Ida Danewid, 'White Innocence in the Black Mediterranean: Hospitality and the Erasure of History', *Third World Quarterly*, 38: 7 (2017), 1674-1689; Elena Fiddian-Qasmiyeh, 'Recentring the South in Studies of Migration', *Migration and Society*, 3 (2020), 1-18; P. Khalil Saucier and Tryon P. Woods, 'Slavery's Afterlife in the Euro-Mediterranean Basin', *Open Democracy*, 19 June 2015 – https://www.opendemocracy.net/en/beyond-trafficking-and-slavery/slaverys-afterlife-in-euromediterranean-basin/
14 — Sara Salem, *Anticolonial Afterlives in Egypt: The Politics of Hegemony* (Cambridge: Cambridge University Press, 2020).
15 — Malu Halasa, 'Mystery Shopper: Interview with Assaad Alachi', in *Syria Speaks: Art and Culture from the Frontline*, ed. Malu Halasa, Zaher Omareen, and Nawara Mahfoud (London: Saqi Books, 2014), pp.104-111.
16 — Khury Peterson-Smith, Banah Ghadbian, Mariam Barghouti, Robert Cuffy and Shireen Akram-Boshar, 'From BLM to Palestine and Syria: The Politics of Revolutionary Solidarity', in *Syrian Revolution: A History from Below* (2020 – https://syrianrevolt159610334.wordpress.com/about/).
17 — Kareem Al Kabbani and Tom Western, 'The Movement Exists in Voice and Sound', in *Sonic Urbanism: Crafting a Political Voice*, ed. Theatrum Mundi (London: &beyond, 2020).
18 — Hassan Abbas, 'Between the Cultures of Sectarianism and Citizenship', in *Syria Speaks*, p.56.
19 — Kareem Al Kabbani, Wael Habbal, and Tom Western, 'Active Citizenship in Athens', *Forced Migration Review*, 63 (2020), p.15.
20 — Ayse Çağlar and Nina Glick Schiller, *Migrants and City-Making: Dispossession, Displacement, and Urban Regeneration* (Durham, NC: Duke University Press, 2018), p.3-4.
21 — Andrea Dyrness and Enrique Sepúlveda III, *Border Thinking: Latinx Youth Decolonizing Citizenship* (Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 2020), p.19.
22 — Ibid, p.28.
23 — Ibid, p.197; Tom Western, 'The Active Citizens Sound Archive', *Refugee Hosts* blog (2020 – https://refugeehosts.org/2020/04/02/the-active-citizens-sound-archive/).
24 — In Al Kabbani and Western, 'The Movement Exists in Voice and Sound', 2020.
25 — Çağlar and Glick Schiller, *Migrants and City-Making*, p.12, 19-20.
26 — Asef Bayat, *Life as Politics: How Ordinary People Change the Middle East* (Stanford, CA: Stanford University Press, 2010), p.13.
27 — Al Kabbani and Western, 'The Movement Exists in Voice and Sound'; Dyrness and Sepúlveda III, *Border Thinking*, p.209.

28 — See, for example, Anna Carastathis, ‘Nesting Crises’, *Women’s Studies International Forum*, 68 (2018), 142-48.
29 — Neni Panourgia, *Dangerous Citizens: The Greek Left and the Terror of the State* (New York: Fordham University Press, 2009).

Tom Western

Tom Western estudia el so, la ciutadania i els activismes creatius. És professor de Geografia Social i Cultural a la UCL, i membre del Syrian and Greek Youth Forum a Atenes. La seva recerca és sensible a les connexions entre la veu politica i les polítiques dels espais; de quina manera els activismes migratoris converteixen les ciutats en espais de lluita compartida; i de com les ciutats i els ciutadans mai estan arreglats del tot o acabats, sinó que estan en constant procés de construcció i de fer que se sentin les seves veus al carrer. Juntament amb els seus companys del SGYF, desenvolupa aquestes metodologies i, junts, dirigeixen l'Active Citizens Sound Archive.